

Marzena Dziolak

Biblioteka Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
m.dziolak@pswbp.pl

Monika Gościk

Biblioteka Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
m.goscik@pswbp.pl

Maciej Hawryluk

Instytut Informatyki Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II
w Białej Podlaskiej
m.hawryluk@gmail.pl

Klaster jako forma współpracy bibliotek. Przykład Klastra Bibliotek Bi@lskich

Słowa kluczowe: klasy, współpraca biblioteczna, polskie biblioteki lokalne, Klaster Bibliotek Bi@lskich

Abstrakt: W artykule przedstawiono definicje i typologie klastrow. Opisana została geneza podjętej inicjatywy budowania lokalnego klastra nauki i kultury. Omówione zostały cele i założenia projektu oraz plany rozwoju i przyszłej współpracy pomiędzy tworzącymi go bibliotekami, a także bibliotekami i ich otoczeniem zewnętrznym. W końcowej części artykułu scharakteryzowana została informacyjno-edukacyjna platforma Klaster Bibliotek Bi@lskich.

Keywords: clusters, library cooperation, Polish local libraries, Bi@la Podlaska Library Cluster

Abstract: The article presents definitions and a typology of clusters. It also describes the origin of building a local cluster of science and culture. The paper presents the aims and foundations of the project and plans for the future cooperation between the libraries involved. The closing part of the article deals with an information and education platform of the Bi@la Podlaska Cluster.

Wpływ klastrow na innowacyjność i ogólne procesy rozwoju gospodarczego jest od wielu lat przedmiotem badań w krajach wysokorozwiniętych. W Polsce od niedawna koncepcje klastrow zyskują perspektywę badawczą, a na ich upowszechnienie wpływają założenia polityki Unii Europejskiej, w której priorytet zyskuje budowanie gospodarki opartej na wiedzy. W tym kontekście pojawiają się „grona” – jako jeden z elementów środowiska pobudzający i wspierający innowacyjność, transfer technologii i przedsiębiorczość, prowadzący do tworzenia przewagi konkurencyjnej regionów.

Pojęcie klastrów wywodzi się z angielskiego słowa „cluster” i oznacza grupę podobnych rzeczy znajdujących się lub zgrupowanych blisko siebie, a tłumaczone jest jako „grono”, „kiść”, „wiązka”, „skupisko”.

Początki koncepcji klastrów i idei klasteringu wiążą się z nazwiskiem brytyjskiego ekonomisty Alfreda Marshalla. Jego dziewiętnastowieczna koncepcja dystryktów przemysłowych (industrial districts) jako pierwsza wyjaśniała korzyści płynące z tworzenia klastrów. W *Zasadach ekonomii* z 1890 r. [1, s. 46] Marshall omówił wpływ koncentracji w określonych lokalizacjach wyspecjalizowanych gałęzi przemysłu na rozwój całego regionu i korzyści przedsiębiorstw wynikające z ich geograficznej bliskości. Problematyka gron na przestrzeni lat była podejmowana przez wielu badaczy reprezentujących różne nurty ekonomiczne, którzy w różnorodny sposób definiowali to pojęcie, wypełniając je różną zawartością merytoryczną i formułując wiele koncepcji komplementarnych do koncepcji klastra, np.: bieguny wzrostu – Francois Perroux, strefa wzrostu – Erik Dahmen czy środowisko innowacyjne – Denis Maillat [14, s. 9-10].

Dokładnie wiek po opublikowaniu *Zasad ekonomii* Marshalla koncepcja i pojęcie „cluster” stały się tematem pracy Michaela Portera *The Competitive Advantage of Nations* (1990) [10, s. 14]. Zostały upowszechnione w naukach ekonomicznych i mają obecnie największy wpływ na współczesne rozumienie koncepcji klastra [14, s. 10]. Według definicji sformułowanej przez Portera **grono** (clusters) są to „geograficzne skupiska wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (na przykład uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych) w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale także współpracujących” [11, s. 246]. Definicja ta, najbardziej znana i najczęściej cytowana w polskich opracowaniach traktujących o klasteringu, jest jedną z obszernego zestawu koncepcji klastra³. Mnogość terminów występujących w literaturze przedmiotu wynika z aspektów determinujących postać i funkcjonowanie klastra. W różnorodnie formułowanych definicjach występują jednak pewne stałe słowa kluczowe: koncentracja geograficzna, współpraca, konkurencja, komplementarność, specjalizacja, koncentracja sektorowa, sieć, interakcje, uczelnia, synergia.

Ten wspólny zbiór słów i określeń nasuwa wniosek, iż w zasadzie każdą formę współpracy kilku – czy kilkunastu podmiotów, specjalizujących się w przynajmniej jednym ogniwie, opartą o relacje o charakterze formalnym lub nieformalnym, można nazwać klastrem [2, s. 3], a każdy z nich ma niepowtarzalny charakter wynikający ze specyficznych dla danej lokalizacji uwarunkowań i stosowanych przez klastery strategii.

W literaturze przedmiotu występują obok siebie pojęcia **klastery** i **sieć**, często traktowane synonimicznie, jednak w warstwie semantycznej nie są one tożsame.

³ Zob. [1, s. 46; 8, s. 7; 13, s. 30].

Klastry stanowią jedną z wielu istniejących form struktur sieciowych przedsiębiorstw, które skupione są w pewnej określonej przestrzeni. Atrybut geograficznej bliskości ma więc kluczowe znaczenie w rozstrzygnięciu, czy dany typ organizacji jest klastrem, czy siecią sensu stricto. W związku z powyższym klastery nie jest tożsame z siecią (network) [5, s. 36]. Zamienne stosowanie obu pojęć nie jest więc uprawnione, jeśli nie dokona się zestawienia ich różnic i cech wspólnych.

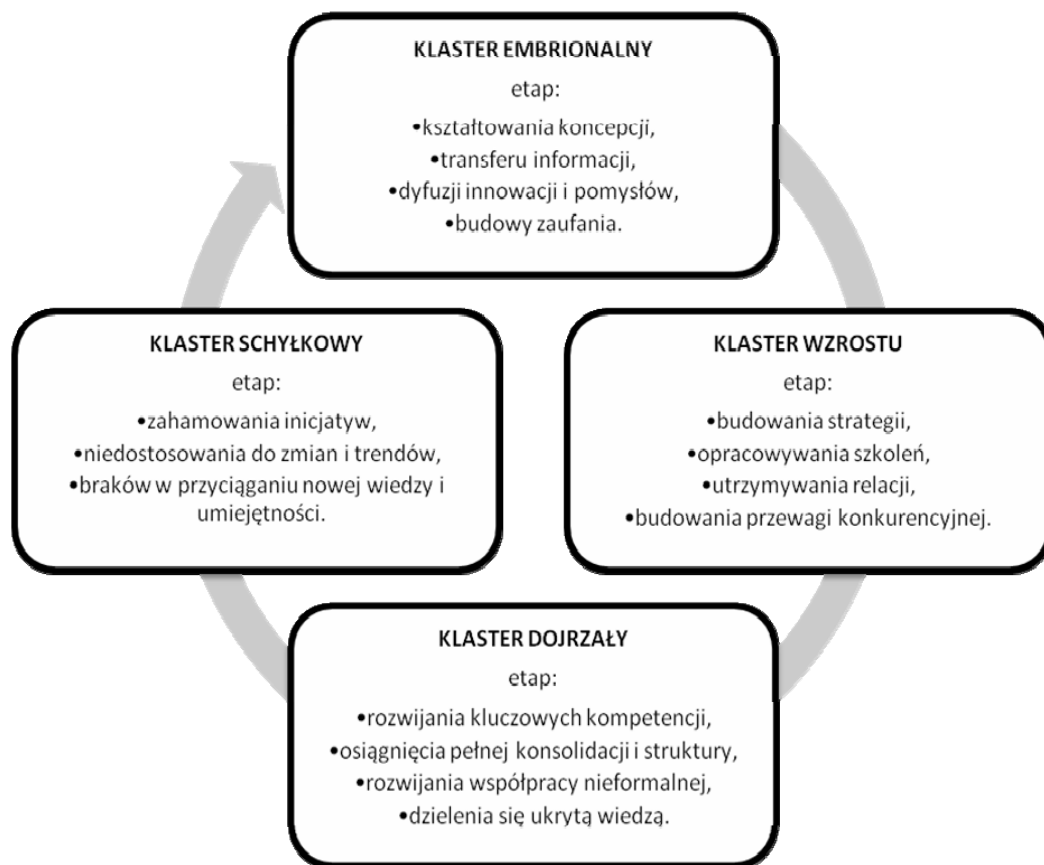
Rysunek 1. Klastry a sieci. Różnice i cechy wspólne

SIECI	KLASTRY
RÓŻNICE	
- nie mają ograniczeń terytorialnych - współpraca - realizacja własnych celów przez podmioty sieci - członkostwo ma charakter zamknięty - działania do wewnątrz (kluczowe kompetencje) - oparte na formalnej umowie – kontrakcie	- geograficzna koncentracja podmiotów - kooperacja i konkurencja (kooperencja) - realizacje celów wspólnych - członkostwo otwarte - działania na zewnątrz (korzyści zewnętrzne – aktywacja regionu) - oparte na wartościach społecznych wzmacniających zaufanie
CECHY WSPÓLNE	
- wzajemność świadczeń - dobrowolność związków - inwestowanie w tworzenie relacji - tworzenie kanałów informacyjnych - samodzielność podmiotów pod względem ekonomicznym i prawnym	

Źródło: MIKOŁAJCZYK Bożena, KURCZEWSKA Agnieszka, FILA Joanna. *Klastry na świecie*. Warszawa, 2009, s. 16-18; SKAWIŃSKA Eulalia, ZALEWSKI Romuald. *Klastry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów*. Warszawa, 2009, s. 170.

Tak, jak występują różnorodne definicje klastra, tak istnieją liczne ich typologie, w których za kryterium podziału przyjmuje się różne cechy lub zespoły cech: wielkość i struktury podmiotów tworzących klastery, pozycję konkurencyjną, zasięg terytorialny, zdolność do kreowania miejsc pracy, znaczenie technologii (innowacyjność), liczbę horyzontalnie powiązanych sektorów, stadia łańcucha produkcyjnego, rodzaj działalności czy stadia rozwoju [12, s. 177]. Klasyfikacje przedstawione na rysunku 2 opierają się na kryterium dotyczącym stadium rozwoju, zgodnego z cyklem rozwoju organizacji i kryterium dotyczącym wielkości i struktury klastra.

Rysunek 2. Cykl rozwoju klastra

Źródło: MIKOŁAJCZYK Bożena, KURCZEWSKA Agnieszka, FILA Joanna. *Klustry na świecie*. Warszawa, 2009, s. 19; SKAWIŃSKA Eulalia, ZALEWSKI Romuald. *Klustry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów*. Warszawa, 2009, s. 177-179; STASZEWSKA Jolanta. *Klaster perspektywą dla przedsiębiorców na polskim rynku turystycznym*. Warszawa, 2009, s. 33.

Przyjmując za kryterium strukturę klastra, a więc typy powiązań i wielkość firm tworzących klaster, wyróżnić można:

- **klustry sieciowe** – złożone z małych firm w tych samych lub powiązanych branżach; szybko reagują na zmiany rynku, zaspakajają popyt poprzez wykorzystanie nowych technologii i współpracę opartą na zaufaniu; podmioty tworzące klaster są silnie powiązane relacjami społecznymi;
- **klustry typu hub and spoke** – zdominowane przez duże firmy powiązane z mniejszymi, których działalność skierowana jest na zaspokojenie potrzeb

liderów; współpraca na linii małe firmy – centrala; pomiędzy małymi partnerami kooperacja jest niewielka;

- **klastry satelitarne** – tworzą oddziały firm, których centrale są poza klastrem; współpraca między firmami jest bardzo słaba, większość powiązań to łańcuchy dostaw i usług z zewnętrznych korporacji;
- **klastry instytucjonalne** – zdominowane przez instytucje publiczne i typu non-profit (laboratoria B+R, uniwersytety, biura rządowe); popyt instytucji nadrzędnej zaspakajany jest przez małe firmy klastra, zależne od wsparcia publicznego [10, s. 19-20].

Szczególną pozycję wśród klastrów przypisuje się klastrom innowacyjnym, które dzięki powiązaniu podmiotów o wysokim stopniu specjalizacji i komplementarności wzajemnych dóbr i usług, generują procesy wytwarzania wiedzy i jej transferu oraz pobudzają procesy uczenia się. Klastry innowacyjne tworzą sieci powiązanych ze sobą firm i instytucji generujących wiedzę (szkoły wyższe, instytucje badawcze, firmy dostarczające rozwiązania technologiczne), instytucji łączących, świadczących usługi związane z rozpowszechnianiem technologii oraz klientów. Instytucje te współpracują dla rozwoju, bazując na infrastrukturze materialnej i wygenerowanej wiedzy [10, s. 25-26].

Przyjmując klasyfikację OECD, w której podstawą podziału jest sposób kształtowania procesów innowacyjnych wewnątrz klastra, wyróżnia się:

- **klastry oparte na wiedzy** – tworzą je przedsiębiorstwa, dla których jest istotny bezpośredni dostęp do badań, instytutów badawczych i uczelni (przemysł farmaceutyczny, chemiczny, elektroniczny);
- **klastry oparte na korzyści skali** – skupiające przedsiębiorstwa prowadzące badania dla własnych potrzeb, powiązane z instytutami technicznymi i szkołami wyższymi; bazują na zewnętrznych dostawcach technologii (przemysł samochodowy, maszynowy, spożywczy);
- **klastry uzależnione od dostawcy** – tworzone są przez przedsiębiorstwa opierające swoją działalność na technologii pozyskiwanej w formie półproduktów; działalność innowacyjna determinowana jest przez współdziałanie z dostawcami (rolnictwo, leśnictwo);
- **klastry wyspecjalizowanych dostawców** – skupiają przedsiębiorstwa o dużej intensywności badawczo-rozwojowej i dużej innowacji produktowej; firmy te produkują komputery do złożonych systemów produkcyjnych (sprzęt komputerowy i oprogramowanie) [14, s. 13-14; 7, s. 38].

Instytucje funkcjonujące w klastrach innowacyjnych tworzą, przechowują oraz przekazują wiedzę i umiejętności prowadzące do efektywnego rozwoju, dyfuzji nowych technologii i kreacji zachowań innowacyjnych.

Na podstawie przedstawionych klasyfikacji można stwierdzić, iż zakres pojęciowy klastra jest bardzo szeroki. Klastry należy rozumieć, jako pewną koncepcję

czy filozofię funkcjonowania firm (konkurujących i współpracujących) w pewnej strukturze instytucjonalnej, organizacyjnej i kulturowej [14, s. 14].

Wprawdzie koncepcje klastrów odnoszą się do podmiotów funkcjonujących w sferach biznesu i przemysłu, jednak w ostatnich latach znamienne staje się wprowadzanie mechanizmów rynkowych i zachowań przedsiębiorczych do instytucji sektora publicznego i społecznego, co w obszarach tych stwarza duże możliwości kreowania zachowań innowacyjnych i stanowi kluczowy element strategii rozwoju organizacji, które tradycyjnie już uchodzą za domenę działań i obowiązków państwa.

Biblioteki wpisując się w ten nurt zachowań silnie transformują nowoczesne metody organizacji i zarządzania. Zdobywając nowe umiejętności i doświadczenia, kształtując jakościowo nowy kapitał osobowy i społeczny stają się przestrzenią, w której kumulują się zdolności kreowania wiedzy, jej kolekcjonowania, przechowywania i udostępniania oraz obszarem budowania nowych idei.

Wymogi globalnej gospodarki opartej na wiedzy, stawiają nowe wyzwania przed bibliotekami. Aby mogły one sprostać nowym założeniom i optymalnie wypełniać swoje funkcje w ramach nowego paradygmatu cywilizacyjnego – budowaniu społeczeństwa zorientowanego na wiedzę i społeczeństwa informacyjnego – muszą odnaleźć swoje miejsce w nowym sieciowym układzie społecznym oraz wzmacniać swoje relacje z innymi podmiotami życia społecznego. Szukając sprzymierzeńców, tak wewnątrz własnych organizacji, jak i poza nimi oraz intensyfikując i rozwijając różnorodne formy współpracy i współdziałania biblioteki wzmacniają swój potencjał. Stają się placówkami innowacyjnymi i atrakcyjnymi dla swoich partnerów.

Jedną z nowych form współpracy mogą być struktury organizacyjne oparte na koncepcji klastra zaimplementowane z sektorów komercyjnych, a które powoli zyskują swoje miejsce w praktyce bibliotekarskiej, np. EKONLEX.

Klaster Bibliotek Bi@lskich to projekt zainicjowany przez Bibliotekę Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej i realizowany wspólnie przez lokalne biblioteki – wspomnianą wyżej Bibliotekę PSW im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Miejską Bibliotekę Publiczną, Bibliotekę Pedagogiczną i Bibliotekę Zamiejscowego Wydziału Wychowania Fizycznego warszawskiej AWF.

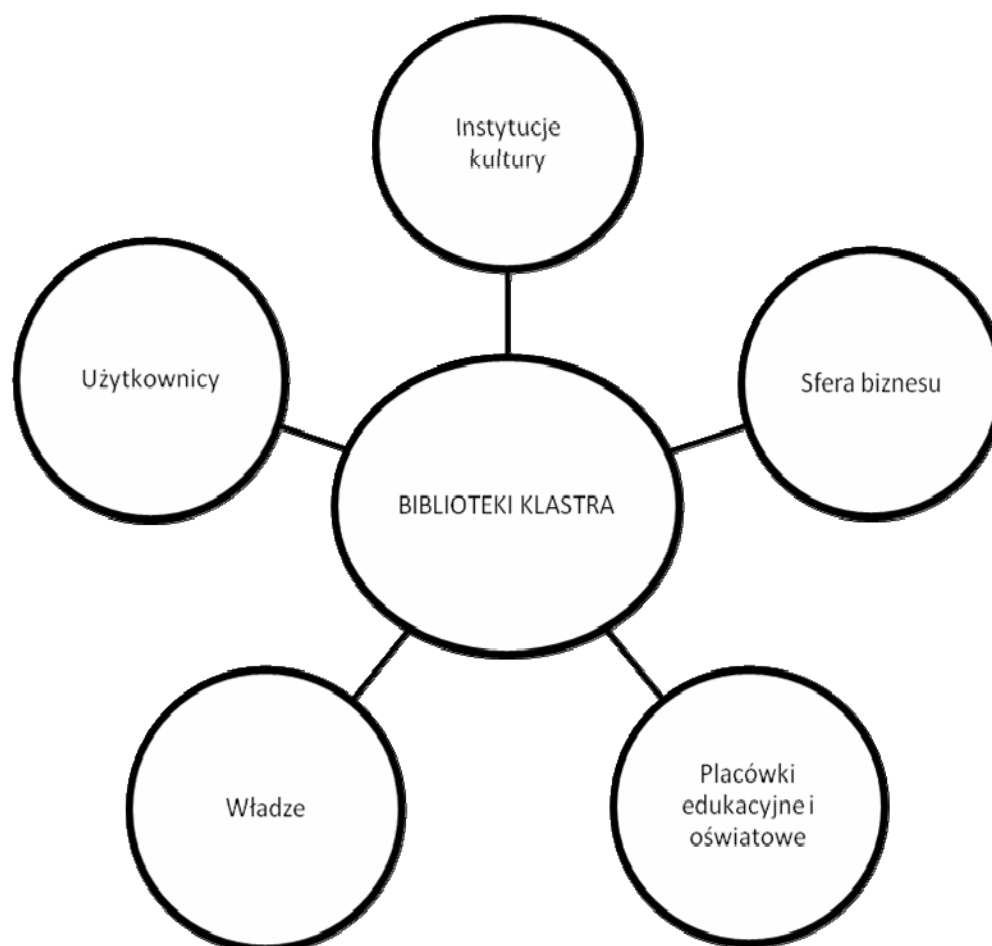
Idea utworzenia klastra stała się naturalną konsekwencją podjętej w 2008 r. inicjatywy związanej z budowaniem wspólnej przestrzeni informacyjnej bibliotek białskich, której podstawowym produktem jest multiwyszukiwarka – Wirtualny Katalog Bibliotek Białskich. Liczne spotkania związane z opracowywaniem i doskonaleniem funkcjonalności katalogu, projektem graficznym i zawartością interfejsu budowały wzajemne zaufanie i przekonały uczestników do podjęcia szerokiej współpracy pozwalającej na uzyskiwanie efektu synergii zasobów, kompetencji i kapitału wiedzy.

Klaster Bibliotek Bi@lskich to lokalne grono bibliotek działających w sektorach nauki, kultury i oświaty, współpracujących ze sobą w procesach doskonalenia oraz rozwoju posiadanej infrastruktury związanej z gromadzeniem, przetwarzaniem, a także udostępnianiem wiedzy i informacji oraz w działalności

kulturalnej; pomiędzy którymi istnieją powiązania sieciowe i dla których uczestnictwo w Klastrze jest ważnym czynnikiem wpływającym na ich indywidualną atrakcyjność i konkurencyjność.

Działając w lokalnym środowisku uczestnicy klastra podejmują próby zintensyfikowania współpracy z instytucjami funkcjonującymi w otoczeniu i budowania pozytywnych wzajemnych relacji. Starają się pozyskiwać sojuszników dla podejmowanych działań.

Rysunek 3. Otoczenie zewnętrzne klastra

Źródło: opracowanie własne

Misją Klastra Bibliotek Bi@lskich jest wspomaganie oraz wzmacnianie procesu uczenia się, nauczania i badań poprzez dostarczanie zasobów informacyjnych i usług, które prowadzą do kreowania zachowań innowacyjnych i przedsiębiorczych,

leżących u podstaw odkryć intelektualnych. Klaster udostępniając informacyjno-edukacyjną witrynę i platformę e-learningową umożliwił efektywne połączenie i wykorzystanie istniejącego w tym obszarze potencjału osób, uczelni wyższych, placówek edukacyjno-oświatowych, instytucji kultury, otoczenia biznesowego i społecznego oraz władz lokalnych i regionalnych.

Celem klastra jest: integracja środowiska zawodowego oraz transfer doświadczeń i wiedzy między jego uczestnikami, służący doskonaleniu zawodowemu bibliotekarzy i podnoszeniu jakości usług biblioteczno-informacyjnych, ułatwienie dostępu do wiedzy i informacji naukowej, inicjowanie wspólnych projektów kulturalnych, kreowanie obrazu bibliotek Białej Podlaskiej, jako placówek nowoczesnych i wychodzących naprzeciw potrzebom nowej generacji użytkowników – pokoleniu medialnemu, biegłemu w obsłudze komputera i przyzwyczajonemu do korzystania z sieciowych zasobów informacyjnych na co dzień.

Doświadczenia zagraniczne wskazują na duży potencjał rozwojowy i konkurencyjny klastrów. Podmioty działające w ramach klastra konkurują między sobą, wchodzą we wzajemne interakcje (formalne i nieformalne), ale przede wszystkim znajdują pewne obszary do współpracy.

Dzięki współpracy działające i konkurujące w danej lokalizacji podmioty mogą odnosić szereg korzyści. W szczególności zaś mogą realizować przedsięwzięcia i inwestycje, których nie byłyby w stanie podjąć samodzielnie lub których wspólna realizacja pozwala na obniżenie kosztów lub ryzyka.

Współpraca (w tym nieformalne kontakty i przepływ wiedzy) w przypadku bibliotek bialskich – silnie warunkuje innowacyjność tych instytucji. Biblioteki działające w klastrze mogą skuteczniej oddziaływać na otoczenie i przyczyniać się do podniesienia poziomu swojej konkurencyjności i konkurencyjności regionu, w którym klaster funkcjonuje. Z istnieniem klastra wiąże się szereg zjawisk (korzyści), które pozytywnie wpływają na atrakcyjność, tworzących go jednostek. Jednocześnie pozytywne efekty związane z funkcjonowaniem struktur klastrowych nie ograniczają się wyłącznie do jego uczestników, ale przenikają do jego otoczenia – gospodarki lokalnej, czy regionalnej (tzw. efekt rozlewania – spillover effect).

Korzyści dla bibliotek tworzących klaster to m.in.: wyższa jakość i poszerzenie oferty usług, wzrost liczby czytelników, zwiększona efektywność pracy bibliotek, wyznaczanie nowych standardów działania, szybszy dostęp do specjalistycznych usług wszystkich czterech bibliotek (nawet równocześnie), wyspecjalizowana kadra, wzajemna pomoc we wdrażaniu nowych technologii, pomoc członkom klastra w sprecyzowaniu ich kierunków rozwoju, promocja bibliotek w ramach klastra, podnoszenie kwalifikacji pracowników poprzez organizowanie wspólnych szkoleń, kumulacja wiedzy, kapitału, zasobów ludzkich, lepszy dostęp do informacji o zbiorach bibliotek dzięki wspólnej wyszukiwarce i witrynie, integracja środowiska bibliotekarzy miasta Biała Podlaska.

Korzyści dla regionu bialskiego to z kolei: innowacyjność w funkcjonowaniu bibliotek, rozwój bazy naukowej, zwiększenie atrakcyjności edukacyjnej regionu,

kształtowanie pozytywnego wizerunku Białej Podlaskiej, jako regionu innowacyjnego odpowiadającego na wyzwania cywilizacyjne, transfer wiedzy i informacji do społeczności lokalnej, mających wpływ na tworzenie wartości ekonomicznej, promocja i rozpowszechnianie kultury klastrów.

Klaster Bibliotek Bi@lskich to novum w działalności lokalnych bibliotek, jak i w życiu społeczno-kulturalnym miasta, dlatego tak ważne staje się wykorzystanie wszelkich możliwych kanałów promujących podjętą inicjatywę. Planowane działania mają na celu wpisanie i utrwalenie w świadomości białczan roli bibliotek w systemie kultury, edukacji i nauki, a także ukazanie jak usługi proponowane przez biblioteki mogą wpływać na poprawę jakości życia. Ponadto podejmowane inicjatywy mają na celu przełamywanie społecznych stereotypów wizerunku bibliotek i prezentowanie ich olbrzymiego potencjału oraz nowej generacji narzędzi umożliwiających swobodny dostęp do wiedzy i informacji.

Do podstawowych form współpracy promujących działania klastra można zaliczyć:

- redagowanie strony internetowej Klastra Bibliotek Bi@lskich pozwalającej na dotarcie do tysięcy potencjalnych użytkowników jednocześnie, którymi w znacznej części są ludzie młodzi (studenci, uczniowie), wyposażonej w multiwyszukiwarkę umożliwiającą równoległe przeszukiwanie zbiorów lokalnych bibliotek;
- reklamę prasową i medialną – systematyczne umieszczanie na łamach lokalnej prasy, w regionalnym radiu i telewizji zwięzłej informacji o celach klastra, o możliwościach, jakie oferuje mieszkańcom, o usługach bibliotek, o datach wspólnych przedsięwzięć i imprez;
- redagowanie biuletynu, informatorów, plakatów, ulotek reklamujących sam klaster, jak również kolekcje źródeł informacji oferowanych przez biblioteki;
- rozsyłanie planu pracy klastra na najbliższy rok wybranym adresatom: szkołom, uczelniom wyższym, władzom lokalnym, wybranym przedsiębiorcom, a także najaktywniejszym użytkownikom bibliotek.

Przewidywane wymierne efekty prawidłowego stosowania różnych form i technik promocji bibliotek klastra to zapewne zwiększenie liczby użytkowników, poszerzenie zakresu oferowanych usług i nadanie nowej jakości rozwiązaniom już stosowanym.

Kreując wizerunek Klastra Bibliotek Bi@lskich, a dzięki temu wizerunek jego podmiotów, biblioteki intensyfikują i rozwijają działalność kulturalną między innymi poprzez: organizowanie wernisaży, konkursów, imprez we współpracy z lokalnymi ośrodkami kultury, z muzeum i galerią, z placówkami edukacyjnymi (Maraton Czytania, Czytelniczy Kołowrotek na Tydzień Bibliotek), prezentowanie dorobku artystycznego lokalnych twórców, organizowanie spotkań literackich, zebrań i konferencji. Ponadto planowane są spotkania z przedstawicielami wydawnictw oraz z interesującymi osobowościami miasta i regionu.

Biblioteki klastra są nie tylko inicjatorami działań kulturalnych, ale także biorą czynny udział w wydarzeniach na terenie miasta. Inne działania klastra to:

- działalność szkoleniowo-instruktażowa (organizowanie wykładów, warsztatów, szkoleń i kursów), skierowana zarówno do użytkowników, jak i do członków klastra, opierająca się na metodach tradycyjnych (ćwiczenia praktyczne lub wykłady), na nowoczesnych kanałach informacyjno-komunikacyjnych – strona www, w przyszłości platforma e-learningowa udostępniana przez Instytut Informatyki Państwowej Szkoły Wyższej oraz na technikach komputerowych (prezentacje multimedialne);
- cykliczne spotkania poświęcone możliwościom uzyskania zewnętrznych środków finansowych na rozwój bibliotek uczestniczących w klastrze;
- organizowanie współpracy z przedstawicielami nauki, ośrodków naukowo-badawczych, przedstawicielami branż IT w celu zapewnienia członkom klastra informacji o dostępnych, nowych rozwiązaniach dotyczących bibliotek;
- współpraca z lokalnymi władzami, instytucjami i sektorem biznesu;
- rozbudzanie aktywności zawodowej bibliotekarzy, doskonalenie ich umiejętności zawodowych.

Rysunek 4. Platforma Klastra Bibliotek Bi@lskich

Źródło: <http://biblioteki.bialapodlaska.pl/>

Innowacyjność to wymóg obecnych czasów, któremu człowiek stawia czoła każdego dnia. Nieustannie wprowadzane są nowe rozwiązania w zarządzaniu czy informatyce. Innowacyjność ma również za zadanie ułatwić życie codzienne. Chcąc sprostać tym wymaganiom i potrzebom bialskie biblioteki zjednoczyły siły i proponują swoim użytkownikom informacyjno-edukacyjną platformę Kłaster Bibliotek Bi@lskich. Platforma integruje informacje o działalności bibliotek kłastera oraz udostępnia w sieci Wirtualny Katalog Bibliotek Bialskich.

Multiwyszukiwarka WKBB to podstawowy produkt współpracy w ramach kłastera. Umożliwia równoczesne przeszukiwanie przy pomocy jednego zapytania katalogów trzech bibliotek bialskich: Miejskiej Biblioteki Publicznej, Biblioteki Pedagogicznej oraz Biblioteki Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II. Funkcjonalność ta realizowana jest poprzez wykonanie dwóch współpracujących ze sobą modułów – silnika wyszukiwarki oraz strony www, wykorzystującej ten silnik, który został zaimplementowany w języku C#.

Komunikacja z serwerami bibliotek odbywa się poprzez protokół Z39.50 z wykorzystaniem ogólnodostępnej biblioteki programistycznej YAZ – Index Data. Biblioteka YAZ została napisana w języku C, więc konieczne było użycie wrappera Zoom.Net, umożliwiającego jej wykorzystanie w języku C#. Silnik udostępnia proste metody wysyłające zapytania do serwerów poszczególnych bibliotek. Z tych metod korzysta strona www, przy realizowaniu zapytań użytkowników. Komunikacja pomiędzy silnikiem a stroną odbywa się z wykorzystaniem technologii WCF (Windows Communication Foundation).

Strona www multiwyszukiwarki wykonana jest w technologii ASP.NET. Umożliwia użytkownikom równoczesne przeszukiwanie kilku katalogów bibliotek. Stanowi przyjazny dla użytkownika interfejs, ponieważ cały proces wyszukiwania jest realizowany przez silnik wyszukiwarki.

Protokół Z39.50 daje możliwości przeszukiwania i pobierania informacji z baz danych na zdalnych komputerach. Jest ogólnie przyjętym standardem przy przeszukiwaniu zasobów w systemach bibliotecznych, zarządzanym przez Bibliotekę Kongresu.

Biblioteka YAZ jest biblioteką programistyczną umożliwiającą tworzenie serwerów oraz klientów komunikujących się z wykorzystaniem protokołu Z39.50. Firma Index Data, która jest jej twórcą produktu szacuje, że około połowa istniejących rozwiązań używających protokołu Z39.50 bazuje na bibliotece YAZ, która jest bezpłatna dla wszystkich zastosowań (także komercyjnych).

ZOOM jest inicjatywą, mającą na celu stworzenie abstrakcyjnego, zorientowanego obiektowo API, realizującego pewien podzbiór funkcjonalności ujętej w standardzie Z39.50. ZOOM jest równocześnie nazwą API (interfejsu programistycznego) stworzonego w ramach tej inicjatywy. Ponieważ standard Z39.50 jest bardzo skomplikowany, ZOOM upraszcza jego wykorzystanie poprzez ograniczenie funkcjonalności oraz wprowadzenie modelu obiektowego. Aktualna wersja YAZ zawiera realizację ZOOM API.

Wirtualny Katalog Bibliotek Bialskich udostępnia zaawansowane opcje wyszukiwania takie jak „schowek” czy „historia wyszukiwań”. „Schowek” umożliwia zachowanie wybranych rezultatów wyszukiwań, pozwala je przeglądać, zapisywać do pliku i drukować. Multiwyszukiwarka zachowuje również listę przeprowadzonych wyszukiwań w bieżącej sesji. Wyszukiwania przeprowadzone wcześniej są kolejno wyliczone. Można je powtórzyć lub modyfikować. Ponadto ze strony Wirtualnego Katalogu Bibliotek Bialskich można przejść ponownie do głównej strony Kłastr Bibliotek Bi@lskich.

Platforma Kłastr Bibliotek Bi@lskich powstała w oparciu o system zarządzania treścią Joomla! w wersji 1.5. Składa się z części frontowej (front end) oraz administracyjnej (back end). „Front end” to strona internetowa, czyli to, co widzą użytkownicy, zaś „back end” to część administracyjna strony. Zarządzanie odbywa się poprzez panel administracyjny.

Część frontowa strony powstała z gotowego szablonu graficznego zmodyfikowanego na potrzeby kłastr. Zmiany obejmują przede wszystkim grafikę i kompozycję strony głównej. Dokonano również modyfikacji modułów i komponentów strony. Umieszczono m.in. moduł wyświetlający liczbę gości obecnych na stronie, moduł wyszukiwarki treści i moduł listy najpopularniejszych artykułów.

„Front end” to nie tylko układ strony i grafiki, to również treść – główny cel wizyty użytkowników witryny. Skondensowane teksty dostarczają niezbędnych informacji, a przejrzysta kompozycja ułatwia nawigację w witrynie.

Treści na stronie Kłastr Bibliotek Bi@lskich rozmieszczone są w układzie trójkolumnowym. Centralna część przeznaczona jest na tzw. „aktualności”. Na stronie startowej wyświetlane są w przeglądzie zwiastuny treści witryny. Zwiastunami są całe artykuły, ich początkowe fragmenty albo tytuły – odnośniki do stron z całym tekstem. Artykuły w obszarze „aktualności” zawsze są wyświetlane w jednej kolumnie, na całej szerokości obszaru przeznaczonego na główną treść strony. Oprócz tego w kolumnie centralnej funkcjonują, nie mniej ważne, nagłówki i stopka. W nagłówku strony umieszczona jest grafika z nazwą witryny i wyszukiwarka treści, stopka zawiera natomiast dane o twórcy strony.

W lewej kolumnie zawarte zostały: menu główne dotyczące teorii kłastr, linki do stron bibliotek tworzących kłastr oraz element menu nazwany „Katalog Bibliotek Bialskich”. Na kolumnę z prawej strony składają się dwa moduły, które przy każdym wywołaniu lub odświeżeniu strony wyświetlają krótką, dobieraną losowo wiadomość, pochodzącą z artykułów dotyczących Wirtualnego Katalogu oraz Bialskiej Biblioteki Cyfrowej.

Udostępniana platforma informacyjno-edukacyjna integruje informacje o działalności bibliotek. Ma za zadanie służyć nie tylko użytkownikom, ale także bibliotekom i stanowić wirtualną przestrzeń wymiany pomiędzy członkami kłastr. Zawiera m.in. komunikaty i informacje o poszczególnych bibliotekach wchodzących w skład kłastr i oferowanych przez nie usługach oraz prezentuje założenia i cel Kłastr Bibliotek Bi@lskich. Poprzez witrynę KBB można przejść do Bialskiej Biblioteki

Cyfrowej, a także na strony poszczególnych bibliotek. W przyszłości na platformie dostępna będzie opcja „zapytaj bibliotekarza” oraz zostaną uruchomione kanały RSS.

Założeniem twórców platformy było, by spełniała ona nie tylko cele edukacyjne, ale także naukowe, innowacyjne i promocyjne. Otwarcie możliwości tworzenia naukowego panelu ma inspirować badania bibliotekoznawcze nad zasobami bibliotek, jakością ich usług, nad czytelnikami i użytkownikami klastra, procesami gromadzenia i opracowania. Wytycza to również drogę do tworzenia baz danych, repozytoriów i organizowania wystaw internetowych. Dzięki wyszukiwarce dostępnej na platformie zintegrowano informację o zbiorach i ich dostępności. Platforma Klastra Bibliotek Bi@lskich jest innowacyjną formą korzystania z biblioteki.

Platforma promuje nowoczesną formę użytkowania biblioteki i pełni wiele funkcji, od informacyjnych i promocyjnych, po instruktażowe i szkoleniowe. Przede wszystkim jednak jest wizytówką instytucji tworzących klastrer oraz wizytówką samego klastra. Pozwala na szybkie i sprawne zorientowanie się w funkcjach i zadaniach bibliotek, korzystanie z multiwyszukiwarki i Białskiej Biblioteki Cyfrowej. Jej zadaniem jest zachęcanie do użytkowania zasobów bibliotek Białej Podlaskiej.

Obecnie platforma Klastra Bibliotek Bi@lskich jest nośnikiem skromnego zasobu wiedzy i informacji, w stosunku do zamierzonych celów – funkcjonuje bowiem dopiero od początku maja 2010 r. W dalszych etapach konieczne będzie wzbogacanie jej struktur o nowe informacje, linki, prezentacje i szkolenia online oraz wspólne tworzenie tematycznych baz danych, które także znajdą się na platformie.

Klastrer Bibliotek Bi@lskich jest innowacyjnym systemem opartym głównie o transfer wiedzy i doświadczeń, którego zadaniem jest poszukiwanie efektów synergii działań lokalnych bibliotek, wyznaczających nowe standardy ich funkcjonowania. Sukces projektu zależy w dużym stopniu od umiejętności skupienia wokół jego koncepcji odpowiedniego kapitału społecznego. Wówczas zdanie $2 + 2 > 4$ w odniesieniu do działalności bibliotek, okaże się prawdziwe.

Bibliografia

1. BRODZICKI Tomasz, SZULTKA Stanisław. Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw. *Organizacja i Kierowanie*. 2002, nr 4, s. 45-60. ISSN 0137-5466.
2. DROŻNIAKIEWICZ Piotr. *Rozwiązania organizatorskie prostego klastra usługowego* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.pevich.biz/Rozwiazania%20organizatorskie%20prostego%20klastra%20uslugowego.pdf>. Stan z dnia 28.04.2010.
3. FRĄCZKIEWICZ-WRONA Aldona. Rola szkoły wyższej w realizowaniu koncepcji klastrów (na podstawie Strategii Lizbońskiej). In BAJOR Ewa (red.). *Klastry jako narzędzia lokalnego i regionalnego rozwoju gospodarczego*. Lublin: Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, 2006, s. 128-138. ISBN 83-7497-016-2, 978-83-7497-016-7.
4. GANCARCZYK Marta. Efekty sieci a zarządzanie innowacjami w klastrach. *Organizacja i Kierowanie*. 2005, nr 4, s. 77-92. ISSN 0137-5466.

5. GORYNIA Marian, JANKOWSKA Barbara. *Klustry a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstwa*. Warszawa: Difin, 2008. ISBN 978-83-7251-903-0.
6. GORYNIA Marian, JANKOWSKA Barbara. Koncepcja klastrów jako sposób regulacji zachowań podmiotów gospodarczych. *Ekonomista*. 2007, nr 3, s. 311-340. ISSN 0013-3205.
7. GÓRA Jolanta. *Dynamika klastra – zarys teorii i metodyka badań*. Wrocław: I-BiS, 2008. ISBN 978-83-85773-99-3.
8. GRYCUK Adrian. Koncepcja grom w teorii i praktyce zarządzania. *Organizacja i Kierowanie*. 2003, nr 3, s. 3-16. ISSN 0137-5466.
9. LAMBERTI Maria, ANDRUSZKO Hanna. *EKONLEX jako platforma dziedzinowa z zakresu prawa i ekonomii* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.ml.put.poznan.pl/konf_idn/art/3_1.pdf. Stan z dnia 26.04.2010.
10. MIKOŁAJCZYK Bożena, KURCZEWSKA Agnieszka, FILA Joanna. *Klustry na świecie. Studia przypadków*. Warszawa: Difin, 2009. ISBN 978-83-7641-152-1.
11. PORTER Michael E. *Porter o konkurencji*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2001. ISBN 82-208-1287-9.
12. SKAWIŃSKA Eulalia, ZALEWSKI Romuald I. *Klustry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów. Świat – Europa – Polska*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2009. ISBN 978-83-208-1820-8.
13. STASZEWSKA Jolanta. *Klaster perspektywą dla przedsiębiorców na polskim rynku turystycznym*. Warszawa: Difin, 2009. ISBN 978-83-7641-057-9.
14. SZULTKA Stanisław (red.). *Klustry. Innowacyjne wyzwania dla Polski*. Gdańsk: IBnGR, 2004. ISBN 83-89443-17-1.